

VIRGIL TĂNASE'S WORLD

Oana Maria Neicu
PhD. student, University of Oradea

Abstract: Virgil Tănase turns the real world into illusion and the reality into a created dream, not a retold one. We discover a different world where the frontiers between the real facts and the unreality, between past and present, mix and create an illusory universe. As a consequence, his works are dynamic, at all foreseeable. Being part of a strange universe, all the characters fight against their destiny trying to defeat the fate, but they have also to find the path to themselves, to their inner self. As a consequence, Virgil Tănase does not create a copy of real life, but a new and original perspective of the common images, events and feelings. He becomes the supreme creator of a world where both the author and the characters are searching themselves. The writer's entire work seems to be a literary puzzle that has an unprecedented narrative construction and a metaphorical language that (re)composes a new and different universe. All these seem to be illogical, but at the end, the novels prove to be transparent and lucid creations. Apparently without any logic, all the texts are drama-novels that mingle the social underground with the dream, the reality with the parallel world.

Keywords: inner worlds, dream, parallel universe, reality.

Substanța epică a romanelor lui Virgil Tănase se organizează în episoade care conturează o lume a visului întretesută cu lumea reală, bucăți de vis amestecate cu fragmente din realitate, ce recompun un univers al himerelor, al speranțelor, al dorințelor, al frustrărilor, al chinurilor și al traumelor pe care le trăiesc eroii. Scriitorul reușește să creeze un edificiu narativ ce are la bază toate romanele sale, cu personalitățile lor narrative diverse, dar unite de un fir narativ comun tuturor – cel al visului, al timpului, al destinului – ce transformă operele într-o partitură epică omogenă și compactă. Prin formula narativă inedită, se propune o lume unde moartea și tensiunile trăirii se împletesc, iar romanele devin părți ale unui întreg numit viață. Pe scena acestei vieți imaginate de autor, personaje inedite par a juca roluri diferite, dar toate au primit același rol – cel de a lupta cu timpul, cu societatea, cu ceilalți, dar și cu ele însele cu scopul de a ajunge la propria lor esență umană, de a se (re)descoperi, de a se salva dintr-o lume ce se închide deasupra lor întocmai ca învelișului unei scoici. Toți eroii lui Virgil Tănase se află în căutarea resorturilor propriei deveniri individuale, pe un traseu inițiat spre propriul eu.

Întretesută cu elemente ludice, lumea descrisă de Virgil Tănase reprezintă o panoramă vastă a societății contemporane, o imagine de ansamblu a existenței în universul socialist. În subtext, opera sa conține o serie de interogații cu privire la vicistitudinile și prefacerile veacului. Ideea de joc, iluzia unei lipse totale de constrângeri, o aparentă libertate de acțiune transpune din seria *Balurilor*, din copilăria Zoiei sau din adolescența Mariei, unde lumea copiilor, deși se vrea a fi diferită de cea a adulților, este de fapt, reproducerea unei macro lumi la nivel micro, copiii devenind la fel de limitați în a-și exprima propriile opinii și în a-și concretiza propriile decizii întocmai ca părinții lor adulți.

Făuritor de lumi, de universuri paralele, Virgil Tănase creează o lume pe dos, o lume din vis, o lume a visului, un univers răstrurnat în care nimic nu este ceea ce pare, o lume construită pe aparențe, pe păreri, pe ceea ce se vrea a fi, nu pe ceea ce este. Într-o astfel de lume, personajele se caută pe ele însele printre umbre, păreri și aparențe, străduindu-se să se salveze de propria viață, să se sustragă propriilor destine, să își (re)construiască identitatea, să

se regăsească pentru a putea visa, spera și îndrăzni să își înfrunte propriile trăiri, propriile temeri, dar mai ales propriul eu. Romanele pun în lumină tribulațiile unor spirite rătăcitoare care își asumă cu aceeași seninătate atât victoriile, cât și înfrângerile, ajungând astfel la o altă vârstă ontologică. Eroii plonjează în trecut, încercând să îl limpezească și să se explicitizeze față de sine, pentru ca mai apoi să zboare spre viitor ca să își împlinească destinul înainte de vreme. De aceea, cei mai mulți dintre ei ratează prezentul, încercând să își (re)construiască existența din cioburi de trecut și din promisiuni de viitor. Destinele protagoniștilor se dezvăluie dintr-o desfășurare halucinantă de întâmplări, conturându-se pe baza fâșiilor de viață, reliefate în paginile romanelor. Naratorul mizează pe cercetarea lucidă a omenescului până la punctul în care sondează ascunzăturile abisale ale sufletului. Astfel, personajele trăiesc la intensitate de cel mai înalt grad fiecare moment al existenței lor terestre, deoarece le lipsește acea siguranță a sinelui, a prezentului, a consistenței existentului.

Virgil Tănase creionează un alt fel de univers – bântuit de reminiscențele unor lumi ce prind contur cu ajutorul memoriei (Zoaia, Au înflorit iar vișinii și merii), a fantasticului și al visului (*Evenția Mihăescu, tratatul dumneaei de călătorie exotică la ceasul nunții sale dintr-un secol revolut, Apocalipsa unui adolescent de familie*), invadând orizonturile existenței personajelor care luptă împotriva propriilor destine. Scurgerea visului în realitate, lumile paralele din propria imaginație a personajelor dau naștere unui labirint de ramificații fluorescente conștientizate de acești eroi pe alte frecvențe existențiale. De fapt, putem afirma că, în romanele lui Virgil Tănase avem de-a face cu trei niveluri de receptare în ceea ce privește evoluția personajelor: prima etapă este cea a acțiunii, a momentelor pe care le trăiesc eroii, cel de-al doilea stadiu este cel în cadrul căruia apare o forță exterioară care încearcă să le strivească, iar la cel de-al treilea nivel omul își întâlnește destinul și își măsoară puterile cu acesta. Cel dintâi nivel este cel prozaic – aici personajele acționează în funcție de instinct, de porniri, de sentimente, de dorințe, întâmplările se derulează într-un ritm impus de personaje, acestea alegându-și propriile cărări pe care urmează să le străbată. La cel de-al doilea nivel, apare un suprapersonaj – destinul, care trage un semnal de alarmă, amintindu-le eroilor că traseul lor existențial este dinainte trasat, că ei nu beneficiază de acest drept al propriilor alegeri, că nu li se va da voie să se abată de la drumul impus de soartă, atrăgându-li-se atenția că vor fi aspru sancționați toți cei care vor încerca. Cel de-al treilea nivel se concretizează prin revolta personajelor împotriva acestui destin implacabil și necruțător cu care începe o luptă pe viață și pe moarte din care iese învingător de cele mai multe ori tocmai destinul. Dar, mai importantă decât finalitatea acestei lupte este însăși revolta, încercarea eroilor de a se sustrage acestei forțe, dorința lor, transpusă în fapte, de a-și lua viața în propriile mâini, de a fi responsabili pentru propriile decizii, de a trăi după regulile stabilite de ei înșiși.

Pe fundalul unei lumi aparent prozaice, partea întunecată a ființei umane iese la iveală în situații din cele mai neașteptate: scena intens naturalistă în cadrul căreia eroul se unește cu cadavrul alesei sale într-o ambulanță, episodul în care Icsulescu inițiază un ritual grotesc de cannibalism, mâncându-și iubita moartă, momentul când un om alb devine negru, situația în care S. se vede nevoit să traverseze un râu plin de crocodili. Specatulosul, ca mod extrem de a trăi sau ca formă de evadare dintr-o realitate de neînțeles, se manifestă în segmentele unor existențe pline de neprevăzut. Autorul „văruiește cu vopsele delirante decorul searbăd al vieții noastre de zi cu zi”¹, transformându-l într-un univers electrizant în care eroii încearcă să reînnoade sau să desfășoare în sens invers firul pe care necruțătoarele Moire îl țin în mâini.

Romanele propun o lume pe dos în cadrul căreia cotidianul vedește aspecte burlești și nu de puține ori grotesci, dispuse în așa fel încât să pară perfect normale și obșnuite în peisajul surprins. Interacțiunea dintre absurd, hazard, predestinare, revoltă dă naștere unor

¹ Michèle Gazier, *Télérama*, 2017.

puternice conflicte atât între eroi sau între personaje și propriile destine, cât și între diversele forțe interioare ale acestora.

Din romane se desprind coordonatele existenței umane pe care personajele le urmează într-un mod aparte, aceste traiectorii existențiale trec prin sufletele lor în perechi antitetice – dragostea și ura, rațiunea și simțirea, viciul și virtutea și, uneori, chiar viața și moartea. Adesea, eroii sunt stăpâniți de „porniri contradictorii, de senzualism primitiv și de sentimente de exaltare”², ajungând în situații limită din care nu mai pot ieși fără să facă o alegere definitivă. Aceste tensiuni inevitabile devin câmpuri de forță interioare, mistuitoare, chinuitoare. Toate personajele lui Virgil Tănase, fie ele figuri de prim plan sau simple apariții episodice, au de înfruntat o supraforță, de luat o decizie majoră, de ales un parcurs existențial. Întreaga evoluție caracteriologică, intelectuală, dar mai ales spirituală a tuturor este, de fapt, o amplă peregrinare prin universal lor interior reliefat și scos în evidență de toate situațiile pe care trebuie să le depășească. La început, personajele sunt angrenate cu toatele într-un joc al sortii, aceasta dându-le posibilitatea de a-și întrezări destinul, pentru ca mai apoi să le dea iluzia că l-ar putea schimba, când, de fapt, acest lucru le este imposibil. De aici încrâncenarea protagoniștilor în înfruntarea propriului destin, ambiția lor de a câștiga o luptă ce pare dinainte pierdută.

Nu putem ignora lumile interioare ale fiecărui personaj în parte, fiecare dintre aceste lumi ale spiritului abundă de semnificații care pot fi valorificate și interpretate. Toate resorturile psihologice, dar și obsesiile eroilor sunt închise în aceste universuri lăuntrice de unde ies la suprafață, în lumea adevărilor crude și mutilante, pentru a retrasa destine, pentru a căuta adevăruri, pentru a găsi împlinire. Jocurile aparent aleatorii ale evenimentelor trăite cu intensitate de personaje pun în lumină reacțiile acestora, gândurile și sentimentele lor într-o avalanșă de întâmplări ce prind viață într-un univers al răului, al urâtului, al minciunii, al tristeții și al urii. Adevărurile interiorizate de personaje atât la nivel erotic, social, cât și ontologic le transformă în ființe suspendate în timp și spațiu, între două lumi distincte fără să aparțină niciuneia, situate undeva dincolo de bine, dincoace de rău.

Adesea, conștiința interferează cu subconștiința, iar uneori existența personajelor pare a fi pusă sub semnul lugubru al unei fatalități de sub înrâurirea căreia nu se pot sustrage cu toate că încearcă din răsuputeri. Absurdul cotidian al unor vieți sfârșimate de tăvălugul unei istorii nepăsătoare recompun o lume a angoaselor și a speranțelor neîmplinite încă dinainte de a se ivi în mintea indivizilor. Un univers în care fiecare viață este de fapt o moarte deoarece omul trebuie să urmeze orbește un conducător ale cărui ambiții nebunești nu au limite. De aceea, personajele duc un război dublu – cel exterior, împotriva unui regim totalitar care le refuză dreptul de a fi ființe umane al căror liber arbitru să decidă ce e bine și ce e rău și războiul interior, îndreptat contra unui destin prestabilit ce nu le lasă să își aleagă propriul traseu existențial. Personajele doresc să se individualizeze, să se singularizeze, să iasă din gloata celor care acceptă rătăcirile semenilor și capriciile destinului.

O serie de filoane tematice, câteva corpuri de motive, o succesiune de situații recurente, dimensiunea mistică a textelor, dar și patrimonial autobiografic dau întregii opere a lui Virgil Tănase un suflu aparte, o aură specifică scrisului său învăluie fiecare roman în parte, legându-le într-o supraoperă masivă și compactă. Ca o consecință, opera sa nu este nici pe departe o simplă copie adecvată și exactă a realității, ci o viziune proprie a acesteia, o reconstrucție a imaginilor concrete, un fel de analogie a realului în care naratorul are rolul de creator suprem, aflat, împreună cu personajele sale în căutarea sinelui. Evenimentele adesea insolite și picturale surprind tocmai această urmărire a propriului sine, a unui eu ascuns, a esenței din care este alcătuit spiritul. Progresiv, romanele transcend experiențele individuale și singulare, trasând o cărare spre subconștiința ființei umane, ilustrându-l în toată

² *Dicționarul General al Literaturii Române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004, p. 143.

complexitatea sa. Aceasta este, de fapt, esența romanului ca specie literară în viziunea criticului și istoricului literar György Lukács, și anume „o călătorie a individului problematic către sine însuși, drumul care duce de la încarcerarea în limitele opacei realități eterogene [...] la limpedea cunoaștere de sine”³.

Uneori, romanele creează senzația unei mișcări centrifuge – episoade și destine diferite par a se multiplica în jurul protagoniștilor, dând naștere câte unei lumi proprii fiecărui personaj în parte, toate aceste imagini colorând un univers cu fațete multiple. Alteori, ipostazele aceluiși eveniment devin mecanisme ale unei mișcări centripete prin receptările distincte ce au ecou în sufletele fiecărui erou. Într-o astfel de lume, toate aceste episoade, evenimente, întâmplări, scene pun în lumină diversele laturi ale personajelor care adeseori se dezvăluie în contrast cu cele valorificate anterior.

Personajele pun mereu în lumină caracterul paradoxal al universului contradictoriu pe care îl populează, un spațiu ce pare impropriu ființelor umane care vor să rămână libere, un cadru limitat, împrejmuț de bariere. Aici, în această lume, s-a creat un tipar al omului care ascultă orbește, care nu se întrebă de unde vine și încotro se îndreaptă, care nu visează, care nu speră, care nu simte. Acest pat al lui Procust (re)formează indivizi identici cărora li se cere să acționeze, să gândească și chiar să simtă în același fel în funcție de capriciile celui care a creat acest mecanism. Cine refuză asumarea acestui proces de a deveni ca toți ceilalți trebuie să își asume pedeapsa – anularea lui ca individ, negarea oricărui drept – libertate, identitate, speranță. Sistemul a pus la punct fiecare detaliu referitor la sancționarea celor care nu cooperează în niciun fel, iar oamenii Securității transformă toate aceste detalii într-o cruntă realitate. Zoia, Orlando, autorul însuși au de înfruntat mașinăria mutilantă a acestei lumi închise, luptându-se să stea dreți în calea furtunii ce se abate asupra lor ilustrând „exemplaritatea vieții trăite cu luciditate de un om care, respingând compromisul într-o perioadă dominată de teribile răsturnări de situații, traversează drama celui lovit de mașinațiile răului, rezistența lui fiind susținută de o înțelegere superioară a vieții”⁴. Cei care se lasă deformați de acest pat al lui Procust, cei care fac compromisuri (Ana, Ion Brudea) încearcă să se salveze, „să nu iasă din rând, să se piardă în masa de carne a mulțimii, unde și destinului îi e greu să-l găsească pe cel pe care-l caută, devenit o apă, un abur stelar, o energie neidentificabilă”⁵, să se ascundă de propria soartă, de propriul sine. E o formă de autoapărare, de autoconservare, de recunoaștere a nimicniciei proprii ființe în fața sortii, dar și în lupta dinaintea pierdută cu un sistem care anulează cu forța fiecare personalitate a fiecărui individ.

Printr-o altă analogie de ordin mitic lumea în care ființează personajele ar putea fi asemănată cu universul din burta chitului de care este înghițit Iona, sugerând eterna captivitate a omului. Mai mult decât atât, Iona lui Marin Sorescu poate fi considerat ca fiind un corespondent al eroilor lui Virgil Tănase, toți prizonieri ai deja creatului cultural, social-istoric și ai deja existentului cosmic. Aceștia reacționează de cele mai multe ori surprinzător în contradicție cu orice idee tradițională cu privire la posibilele cercuri concentrice ale sortii, devenind captive al unui complex arhetipal, cel al personajului biblic Iona, care evadează dintr-o lume doar pentru a fi prins între barierele alteia. De aici reiese concepția autorului cu privire la condiția ființei umane în lume – cea de prizonier al unui univers de unde nu poate scăpa decât aparent, deoarece ori de câte ori va evada, va deveni captiv într-un altul, fie el exterior, fie interior.

Lumea pe care o propune Virgil Tănase este cumulativă deoarece în toate romanele sale, parodiază, citează, prelucrează, interpretează teme, motive, mituri, clișee, proverbe,

³ György Lukács, *Teoria romanului*, Editura Univers, București, 1977, p. 85.

⁴ *Dicționarul General al Literaturii Române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004, p. 234.

⁵ Virgil Tănase, *Moartea care vine, pleacă și iar vine*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2017, p. 89.

fragmente din operele altor scriitori. Ca o consecință, putem afirma că autorul (re)modelează, în funcție de propria personalitate și viziune preexistentul creatului, (re)dându-i un alt sens.

BIBLIOGRAPHY

- Bako, Alina, *Virgil Tănase și pușculița cu vise*, în „Caiete critice”, nr. 10 (312), 2013.
- Cârjan, Dan, *În marginea literaturii*, în „Observator cultural”, nr. 473, mai 2009.
- Chișu, Lucian, *Agonie fără extaz* în „Caiete critice”, nr. 10 (312), 2013.
- Comănescu, Ileana, *Repere ale parabolii*, „Caiete critice”, nr. 10-12, 1993.
- Coroiu, Constantin, *Virgil Tănase între onirism și realism*, „Cultura literară”, nr. 450, 12 decembrie 2013.
- *Dicționarul General al Literaturii Române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004.
- Gazier, Michèle, *Télérama*, 2017.
- Lukács, György, *Teoria romanului*, Editura Univers, București, 1977.
- Mihăilescu, Dan C., *Literatura română în postceaușism*, Vol. II, Editura Polirom, Iași, 2006.
- Mușat, Carmen, *Perspective asupra romanului românesc postmodern*, Editura Paralela 45, 1998.
- Negrici, Eugen, *Literatura română sub comunism. Proza.*, editura Fundației Pro, 2003.
- Petrescu, Liviu, *Romanul condiției umane*, Studiu critic, Editura Minerva, București, 1979.
- Tănase, Virgil, *Zoia*, Ed. Alfa, București, 2003.
- Tănase, Virgil, *Apocalipsa unui adolescent de familie*, Ed. Fundației Culturale Române, București, 1992.
- Tănase, Virgil, *Au înflorit iar vișinii și merii*, Ed. Muzeul Literaturii Române, București, 2015.
- Tănase, Virgil, *Balul de la carnavalul dogelui elvețian*, Ed. Muzeul Literaturii Române, București, 2014.
- Tănase, Virgil, *Balul de la castelul bântuit*, Ed. Muzeul Literaturii Române, București, 2016.
- Tănase, Virgil, *Balul de pe goleta piratului orb*, Ed. Muzeul Literaturii Române, București, 2015.
- Tănase, Virgil, *Evenția Mihăescu. Tratatul dumneaei de călătorie exotice la ceasul nunții sale dintr-un secol revolut*, Ed. Muzeul Literaturii Române, București, 2014.
- Tănase, Virgil, *Leapșa pe murite*, Ed. Adevărul Holding, București, 2011.
- Tănase, Virgil, *Moartea care vine, pleacă și iar vine*, Ed. Muzeul Literaturii Române, București, 2017.
- Tănase, Virgil, *Viața misterioasă și terifiantă a unui ucigaș anonim*, Ed. Muzeul Literaturii Române, București, 2016.